

Oikeusneuvos Taina Pyysäri

18.2.2020

H 79/20

Eduskunnan hallintovaliokunnalle

KHO:N LAUSUNTO KANSALAISALOITTEESTA KAA 5/2019 vp

Kansalaisaloitteessa ehdotetaan, että Suomessa seksuaalirikoksen **tehnyt ja siitä tuomittu menettäisi automaattisesti jo olemassa olevan oleskelulupansa ja Maahanmuuttovirastolla olisi lupa karkottaa tuomittu välittömästi**. Samoin ehdotetaan, että **seksuaalirikollisen ei olisi mahdollista hakea Suomen kansalaisuutta missään tilanteessa**. Tähän ei vaikuttaisi, missä maassa rikos on tehty.

Aloite tarkoittanee perustelujen mukaisesti Suomeen turvapaikanhakijana saapuneita ja täällä kansainvälistä suojelua saaneita henkilöitä, jotka ovat syyllistyneet ja tuomittu seksuaalirikoksesta. Näin ollen lausunnossa käsitellään vain tällä perusteella oleskeluluvan saaneiden henkilöiden rikosperusteista maasta poistamista eli karkottamista.

Korkein hallinto-oikeus toteaa, että sääntely, jossa kansainvälisen suojelun perusteella oleskeluluvan saaneet henkilöt asetetaan eri asemaan kuin muilla perusteilla oleskeluluvan saaneet, on lähökohtaisesti syrjivä.

Aloitteen suhde voimassa olevaan lainsäädäntöön

Voimassa olevan ulkomaalaislain 149 §:n 2 momentin mukaan maasta voidaan karkottaa oleskeluvalla oleskellut, jonka on todettu syyllistyneen rikokseen, josta on säädetty enimmäisrangaistuksena vähintään yksi vuotta vankeutta taikka jonka on todettu syyllistyneen toistuvasti rikosiin. Samoin voidaan karkottaa ulkomaalainen, joka on käyttäytymisellään osoittanut olevansa vaaraksi muiden turvallisuudelle.

Seksuaalirikosten rangaistusasteikko huomioon ottaen lähes tulkoon kaikki rikoslain 20 luvun seksuaalirikokset jo nykyisellään muodostavat karkottamisperusteen.

Korkein hallinto-oikeus pitää varsin ongelmallisena lainsäädäntöä, jossa karkotusperusteissa vain seksuaalirikokset – ja niitäkään millään tavoin erottelematta – määriteltäisiin teoiksi, joista seuraisi maasta poistaminen, kun otetaan huomioon esimerkiksi henkeen ja terveyteen kohdistuvien rikosten osin ankarammat enimmäisrangaistukset.

Karkotus rikosperusteella perustuu voimassa olevan ulkomaalaislain 146 §:n mukaan kokonaisharkintaan, jossa otetaan huomioon muun ohella ulkomaalaisen maassa oleskelun pituus ja tarkoitus sekä ulkomaalaiselle myönnetyn oleskeluluvan luonne, hänen siteensä Suomeen sekä

hänen perheeseensä liittyvät, kulttuuriset ja sosiaaliset siteensä kotimaahan sekä lapsen etu. Jos karkottaminen perustuu ulkomaalaisen rikolliseen toimintaan, on otettava huomioon teon vakavuus sekä yleiselle tai yksityiselle turvallisuudelle aiheutunut haitta, vahinko tai vaara. Korkein hallinto-oikeus on muun muassa vuosikirjaratkaisussaan KHO:2017:121 ottanut kokonaisharkinassa kantaa sisarensa pahoinpitelyyn syylistyneen, Suomeen 16-vuotiaana saapuneen nuoren miehen karkottamiseen. Korkein hallinto-oikeus lausui, että perheen sisäinen, kulttuuriin syihin perustuva väkivaltakäyttäytyminen osoitti piittaamattomuutta sellaisia arvoja kohtaan, joita turvataan sekä Suomen perustuslaissa että Suomea velvoittavissa kansainvälisissä sopimuksissa. Henkilö voitiin karkottaa.

Palautuskiellon merkitys

Aloitteessa esitetään, että karkotus seuraisi automaattisesti, kun kansainvälistä suojelua saanut henkilö tuomitaan mistä tahansa seksuaalirikoksesta. Tältä osin korkein hallinto-oikeus toteaa, että perustuslain 9 §:n 4 momentista, EU:n perusoikeuskirjan 19 artiklasta sekä Suomea velvoittavista kansainvälisistä ihmisoikeussopimuksista ja niiden soveltamiskäytännöstä ilmenevä palautuskielto estää esitetyn kaltaisen kategorisen karkotussäätelyn. Kuten palautuskieltoa koskevasta ulkomaalaislain 147 §:stä ilmenee, ketään ei saa käännättää, karkottaa tai pääsyn epäämisen seurauksena palauttaa alueelle, jolla hän voi joutua kuolemanrangaistuksen, kidutuksen, vainon tai muun ihmisarvoa loukkaavan kohtelun kohteeksi, eikä alueelle, jolta hänet voitaisiin lähettää sellaiselle alueelle. Palautuskielto on ehdoton, eikä kansallisessa lainsäädännössä voida poiketa siitä millään perusteella.

Oikeusturva

Ehdotuksessa esitetään seksuaalirikoksesta tuomitun karkottamista välittömästi. Jos tällä tarkoitetaan, ettei asiassa olisi valitusoikeutta, korkein hallinto-oikeus toteaa, että mm. perustuslaki, Euroopan ihmisoikeussopimus ja kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskeva yleissopimus ovat esteenä senkaltaiselle menettelylle.

Aloitteen mukaan karkottaminen edellyttäisi tuomiota. Tältä osin kyse on voimassa olevan ulkomaalaislain karkotusedellytysten lieventämisestä. Voimassa oleva laki edellyttää, että henkilön on todettu syylistyneen rikokseen, mutta se ei edellytä, että henkilö on syyksi lukemisen jälkeen myös tuomittu ko. rikoksesta rangaistukseen.

Kansalaistamisen estyminen seksuaalirikokseen syylistymisen perusteella

Kansalaisuuslain 13 §:n mukaan kansalaistamisen edellytyksenä on muun ohella, että hakija ei ole syylistynyt muulla kuin rikesakolla rangaistuun tekoon eikä häntä ole määrätty lähestymiskieltoon. Kyse on ns. nuhteettomuusedellytyksestä. Seksuaalirikokseen syylistynyt ei täytä nuhteettomuusedellytystä.

Voimassa olevan kansalaisuuslain 19 §:n mukaan nuhteettomuusedellytyksestä voidaan poiketa, jos hakijan tilanteen kokonaisvaltaisen arvioinnin perusteella nuhteettomuusedellytyksestä poikkeamiselle on perusteltu syy. Arvioinnissa otetaan huomioon erityisesti:

- 1) rikoksesta tai rikoksista kulunut aika;
- 2) teon laatu ja teosta tuomitun rangaistuksen ankaruus; sekä
- 3) onko hakija syylistynyt toistuvasti rangaistaviin tekoihin

Myös ulkomailla annettu tuomio voidaan ottaa arvioinnissa huomioon, jos teko, josta rangaistus on tuomittu, olisi vastaavissa olosuhteissa tehtynä Suomen lain mukaan rikos. Tätä osin lainsäädännössä ei ole aloitteessa esitettyä muutostarvetta.

Kansalaisuuslain 19 §:ään sisältyy mahdollisuus määrätä ns. odotusaika, joka esimerkiksi tuomitun vankeusrangaistuksen osalta on vähintään kolme ja enintään seitsemän vuotta. Odotusaika voidaan myös jättää kokonaan määräämättä kokonaisvaltaisen arvioinnin perusteella.

Aloite tarkoittanee, että seksuaalirikokseen syylistyneen osalta nuhteettomuusedellytyksestä ei olisi mahdollista poiketa nykyisten poikkeamisperusteidenkaan perusteella. Nykyisellään ajan kuluminen on eräs poikkeamisperuste. Sitä, milloin on kulunut riittävän pitkä aika rikokseen syylistymisestä, ei ole määritelty kansalaisuuslaissa eikä lain esitöissä. Oikeuskäytännöstä voidaan todeta, että Maahanmuuttovirasto hylkäsi kansalaisuushakemuksen tapauksessa, jossa oli kulunut 22 vuotta ennen ratkaisuhetkeä tapahtuneesta törkeästä pahoinpitelystä ja 16 vuotta teräsaseen hallussapidosta. Maahanmuuttovirasto oli ottanut huomioon rikoksista kuluneen ajan ja rangaistuksen ankaruuden, mutta törkeän pahoinpitelyn tekotavan vuoksi katsoi, ettei hakijalle voitu toistaiseksi myöntää Suomen kansalaisuutta. KHO ei antanut hallinto-oikeuden kielteiseen päätökseen valituslupaa ja Maahanmuuttovirasto hylkäävä kansalaisuuspäätös jäi voimaan. Nuhteettomuusedellytyksen tulkintakäytäntö on siten nykyisellään varsin ankara.

Vastaavasti kuin karkottamisen osalta korkein hallinto-oikeus pitää ongelmallisena lainsäädäntöä, jossa vain seksuaalirikokset määriteltäisiin teoiksi, joihin syylistymisen seurauksena kansalaistaminen ei olisi missään tapauksessa mahdollista, kun otetaan huomioon esimerkiksi henkeen ja terveyteen kohdistuvien rikosten osin ankarammat enimmäisrangaistukset.